

Профспілкова адвокатура

Кримінальна відповідальність медичних (фармацевтичних) працівників у сфері здійснення професійної діяльності

Все частіше у засобах масової інформації висвітлюються питання якості надання медичної допомоги. Багато про це вже було сказано та написано. І дарма, що здебільшого згадують лише про недоліки лікарської практики, порушення прав пацієнтів, і жодного слова – про права та соціально-економічний захист медичних працівників, умови праці, в яких вони сьогодні повинні виконувати взятю на себе «клятву Гіпократата».

Висока ціна помилки роблять професію лікаря однією з найбільш складних і разом з тим найбільш гуманних. Медична діяльність є надзвичайно відповідальною, оскільки пов'язана із найвищою цінністю людини – її життям та здоров'ям.

З ростом правосвідомості населення, відчутно зростає кількість звернень пацієнтів до судових та правоохоронних органів з приводу завдання шкоди неналежним лікуванням. Дуже часто лікарі стають жертвами і непорядних людей, які, керуючись корисливими мотивами чи надмірними емоціями, безпідставними скаргами знищують добре ім'я та репутацію лікаря.

За таких умов актуальною є необхідність підвищення обізнаності медичного персоналу про відповідальність у сфері виконання своїх професійних обов'язків. Підвищення правової грамотності, по-перше, дисциплінуватиме їх до належного виконання своїх функцій, а, по-друге, посилить захист від безпідставних звинувачень.

За порушення професійних обов'язків медичні працівники можуть нести в залежності від ступеня протиправності поведінки кримінальну, адміністративну, цивільно-правову, дисциплінарну та матеріальну відповідальність.

У зв'язку з цим на сторінках Інформаційного бюлетеня «За медичні права» у рубриці «Профспілкова адвокатура» започатковуємо серію публікацій про відповідальність медичних (фармацевтичних) працівників у сфері здійснення професійної діяльності.

Розпочинаємо – з кримінальної відповідальності, яка є найбільш суворим видом юридичної відповідальності, оскільки настає за вчинення суспільно-небезпечного діяння – злочину.

На відміну від інших видів правопорушень, перелік усіх злочинів та покарання за них регулюються виключно Особливою частиною Кримінального кодексу України (надалі – КК України). Встановлення кримінальної відповідальності іншими законами є недопустимим.

Власне, саме поняття злочину і визначається як передбачене КК України суспільно небезпечне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину.

Злочинним діянням у кримінально-правовому розумінні є вольова усвідомлена поведінка (вчинок) особи, безпосередньо спрямована на спричинення певних негативних наслідків. Для будь-якого діяння характерною є наявність об'єктивних та суб'єктивних ознак. Перші відображають фізичні рухи або утримання від них, а до суб'єктивних належать інтелектуальна та вольова ознаки, а також вмотивованість та цілеспрямованість.

Таким чином, у кримінальному праві виділяють поняття складу злочину, до якого відноситься: суб'єкт, об'єкт, суб'єктивна сторона та об'єктивна сторона. Кримінальна відповідальність може наступати лише при наявності в діяннях особи усіх вище перелічених елементів. За відсутності хоча б одного з них кримінальна справа не може бути порушена, а порушена справа підлягає закриттю відповідно до вимог пункту 2 частини 1 статті 6 Кримінально-процесуального кодексу України.

У зв'язку з цим є необхідність дати невелику характеристику

кожному із елементів складу злочину, як обов'язкового чинника при вирішенні питання про притягнення особи до кримінальної відповідальності.

Суб'єкт злочину.

Питання про суб'єкта злочину, по суті справи, є питанням про особу, яка вчинила злочин і підлягає кримінальній відповідальності.

В кримінально-правовому розумінні суб'єктом злочину є особа, що досягла осудного віку, з якого може наступати кримінальна відповідальність, та є осудною (здатна усвідомлювати свої вчинки і керувати ними).

Передусім, суб'єктом злочину може бути тільки фізична особа, тобто людина. Якщо в лікарні, наприклад, помер пацієнт внаслідок неналежного надання медичної допомоги кримінальній відповідальності підлягає не установа чи її керівник, а конкретно винні в цьому медичні працівники.

Обов'язковою ознакою суб'єкта злочину є осудність особи – як здатність особи під час вчинення злочину усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними. Причому, особа, яка вчинила злочин в стані осудності, але до постановлення вироку суду захворіла на психічну хворобу, що позбавляє можливості усвідомлювати свої дії чи керувати ними, також не підлягає покаранню. До такої особи за рішенням суду можуть застосовуватися примусові заходи медичного характеру.

*Андрій ОЛІЙНИК,
правовий інспектор
праці Львівської
обласної організації
профспілки
працівників охорони
здоров'я України,
адвокат*

Стан осудності – це норма, типовий стан психіки людини, характерний для певного віку. Як правило, стан осудності резюмується, бо він характерний для переважної більшості людей. Тому на практиці питання про встановлення осудності виникає тільки при наявності сумнівів у психічній повноцінності особи, яка вчинила передбачене кримінальним законом суспільно небезпечне діяння.

Кримінальна відповідальність за злочини в сфері професійної діяльності медичних працівників настає з 16 років. Проте, ця вікова планка є здебільшого формальною, оскільки медичною діяльністю може займатися лише особа, яка уже здобула відповідну вищу освіту.

У нашому випадку, маємо справу із спеціальним суб'єктом, який окрім загальних ознак характеризується додатковими вимогами – здійснення професійної медичної (фармацевтичної) діяльності на посаді лікаря (провізора) чи фахівця з базовою чи неповною вищою медичною (фармацевтичною) освітою (так званий середній медичний персонал). Такі ознаки прямо зазначені в законі, або ж їх наявність передбачається і впливає з суті самої злочинної поведінки.

Встановлення переліку медичних (фармацевтичних) посад та спеціальностей, а також кваліфікаційних вимог до них відноситься до компетенції Міністерства охорони здоров'я України.

Так, наказом МОЗ України №117 від 29.03.2002р. затверджений Випуск 78 «Охорона здоров'я» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, яким визначені кваліфікаційні, в тому числі і освітні, вимоги до професій працівників, що працюють в системі охорони здоров'я, за відповідними професійними групами: «керівники», «професіонали» (лікарський персонал), «фахівці» (середній медичний персонал), «технічні службовці», «робітники». Наказом МОЗ України №385 від 28.10.2002р. затверджений Перелік закладів охорони здоров'я, Перелік лікарських посад у закладах охорони здоров'я та Перелік провізорських посад та посад молодших спеціалістів з фармацевтичною освітою. Номенклатура лікарських спеціальностей затверджена наказом №359 від 19.12.1997р. «Про подальше удосконалення атестації лікарів», а молодших спеціалістів (середній медичний персонал) – наказом №742 від 23.11.2007р. «Про атестацію молодших спеціалістів з медичною освітою».

Кваліфікаційні характеристики медичних професій (посад) регулюються також окремими наказами МОЗ України. Зокрема, наказом № 614 від 27.10.2008р. «Про подальший розвиток та удосконалення лікарсько-фізкультурної служби в Україні», № 72 від 23.02.2001р. «Про затвердження окремих документів з питань сімейної медицини», № 434 від 29.11.2002 «Про удосконалення амбулаторно-поліклінічної допомоги дітям в Україні», наказом №500 від 29 серпня 2008 року «Про заходи щодо удосконалення надання екстреної медичної допомоги населенню в Україні» тощо.

Обов'язковими кваліфікаційними вимогами до медичних працівників (мова йде як про медичних, так і про фармацевтичних працівників) є наявність вищої освіти за напрямом підготовки «Медицина» чи «Фармація» (медична чи фармацевтична освіта) та відповідна спеціальність: для лікарів та провізорів (спеціалістів) – вищої повної; для так званого середнього медичного персоналу та фармацевтів – вищої неповної (молодший спеціаліст) чи вищої базової (бакалавр).

До затвердження Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників системи охорони здоров'я (Випуск 78), діяв Перелік вищих і середніх спеціальних закладів, підготовка і отримання звання яких дають право займатися медичною та фармацевтичною діяльністю, затверджений наказом МОЗ України №195 від 25.12.1992р., згідно якого до окремої

медичної діяльності допускались також працівники без медичної освіти. Проте, починаючи з 01 квітня 2002 року на медичну посаду можуть бути прийняті лише особи з медичною освітою та відповідною спеціальністю.

У випадках, прямо описаних в нормах Особливої частини КК України, «медичні» злочини можуть вчиняти і інші (не медичні) працівники закладів охорони здоров'я. Наприклад, кримінальній відповідальності за розголошення відомостей про проходження особою медичного огляду на виявлення ВІЛ-інфекції чи іншої невиліковної хвороби або ж про захворювання на СНІД можуть нести і службові особи лікувального закладу, а також допоміжні працівники, які самочинно здобули дану інформацію (стаття 132 КК України). Умисне розголошення лікарської таємниці (стаття 145 КК України) може бути вчинене особою, якій така інформація стала відома у зв'язку із виконанням професійних чи службових обов'язків, наприклад спеціалістом управління охорони здоров'я, особою, яка брала участь в комісійній перевірці певних фактів і т.д.

Та й зрештою, лише кілька злочинів можна назвати суто «медичними», тобто такими, які можуть бути вчинені виключно медичними (фармацевтичними) працівниками. Наприклад, ненадання допомоги хворому медичним працівником (стаття 139), неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (стаття 140), незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин (стаття 319). Інші, про які буде йти мова далі, так чи інакше пов'язані з професійною медичною діяльністю, проте їх суб'єктом можуть також виступати і інші особи.

Що стосується службових злочинів в сфері медицини (одержання хабара, зловживання чи перевищення службових повноважень, службове підроблення), то суб'єктом зазначених злочинів може бути лише той працівник закладу охорони здоров'я, який відповідно до свого правового статусу постійного чи тимчасово виконує організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки. Іншими словами – при виконанні функцій, які можуть впливати та виникнення, зміну чи припинення прав і обов'язків для інших людей. Наприклад, головний лікар при прийнятті на роботу, лікар при видачі листка з тимчасової непрацездатності, медичної довідки, медичного висновку, рецепта на отримання наркотичних засобів, сертифіката про проходження наркологічного огляду і т.д.

Об'єкт злочину.

В кримінально-правовому розумінні об'єктом злочину прийнято вважати ті суспільні відносини, на які посягає злочин, завдаючи їм певної шкоди, і які поставлені під охорону закону про кримінальну відповідальність. Тобто це те благо, якому злочином завдається реальна шкода чи створюється загроза заподіяння такої шкоди.

Стосовно злочинів, які можуть бути вчинені медичними працівниками в сфері професійної діяльності, об'єктом, як правило, виступає життя і здоров'я людини, рідше – певні суспільні відносини, на які посягає злочинна поведінка (наприклад, встановлений порядок обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів).

Від об'єкта злочину слід відрізнити предмет злочину. Якщо об'єкт виступає завжди у якості суспільних відносин і є обов'язковим, необхідним елементом кожного складу злочину, то предмет злочину (будь-які речі матеріального світу, з приводу яких чи у зв'язку з якими здійснюється правопорушення) є факультативною ознакою. У «медичних злочинах» як правило предмет злочину відсутній. Проте, в таких випадках, як одержання медичним працівником хабара чи незаконної

винагороди, порушення права на безоплатну медичну допомогу ним виступають відповідні матеріальні цінності.

Суб'єктивна сторона злочину.

Суб'єктивна сторона злочину – це внутрішня сторона злочину, тобто психічна діяльність особи, що відображує ставлення свідомості і волі людини до суспільно небезпечного діяння та його наслідків. Зміст суб'єктивної сторони складу злочину характеризується такими ознаками, як вина, мотив та мета. Вони тісно пов'язані між собою, проте їх зміст і значення у кожному випадку неоднакові. Вина особи – це основна, обов'язкова ознака будь-якого складу злочину, вона визначає саму наявність суб'єктивної сторони і значною мірою її зміст. Відсутність вини завжди виключає суб'єктивну сторону і тим самим склад злочину.

В багатьох злочинах суб'єктивна сторона потребує встановлення мотиву і мети, що є її факультативними ознаками. Вони мають значення обов'язкових ознак лише в тих випадках, коли безпосередньо прописані в диспозиції статті КК України. Наприклад, незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин (стаття 319) повинна супроводжуватися корисливим мотивом. Відсутність даного мотиву в особи або ж його не доведення слідством є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності.

У ст. 62 Конституції України закріплений важливий принцип, відповідно до якого кримінальна відповідальність настає лише тоді, коли буде доведено вину особи у вчиненні злочину. Це конституційне положення знайшло своє втілення і в КК України. Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду (ч. 2 ст. 2 КК). Законодавче закріплення цього положення є важливою гарантією додержання законності в діяльності правоохоронних органів і суду.

Вина – це психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності.

Умисел в свою чергу поділяється на прямий, коли особа усвідомлювала суспільно-небезпечний характер свого діяння, передбачала його суспільно-небезпечні наслідки і бажала їх настання; та непрямий – особа усвідомлювала суспільно-небезпечний характер свого діяння, передбачала його суспільно-небезпечні наслідки і хоча не бажала, але свідомо припускала їх настання.

Необережність поділяється на злочинну самовпевненість – особа передбачала можливість настання суспільно-небезпечних наслідків свого діяння але легковажно розраховувала на їх відвернення; та злочинну недбалість – особа не передбачала можливості настання суспільно-небезпечних наслідків свого діяння, хоча повинна і могла їх передбачити.

На практиці вимагається встановлювати конкретні ознаки умислу та необережності, тобто зміст конкретної форми вини, яка передбачена кримінально-правовою нормою, а не вини взагалі.

Як правило, в медицині злочини вчиняються або з непрямим умислом або з необережності, рідко – із прямим умислом. Хоча нерідко саме діяння може характеризуватися умислом, а наслідки – необережністю (складна форми вини).

Надзвичайно важливим кримінально-правовим моментом є те, що діяння, можливість суспільно-небезпечних наслідків якого особа не передбачала і не могла передбачити (казус), не є злочином. Хоча самі наслідки і перебувають у причинному зв'язку з дією чи бездіяльністю особи. У зв'язку з цим казус

(випадок) виключає вину, а відтак і кримінальну відповідальність за відсутністю складу злочину.

У медичній практиці під нещасними випадками розуміють несприятливий результат лікування хворого через випадковий збіг обставин. Такі результати найчастіше пов'язані з індивідуальною підвищеною чутливістю хворого до деяких лікувальних препаратів або виникають під час проведення різних діагностичних операцій. Їх не можна передбачити навіть у випадку найдобросовіснішого ставлення медичного персоналу до своїх службових обов'язків. З нещасними випадками найчастіше мають справу хірурги, коли в ході операції з'ясується, що хворий має якусь рідкісну патологію. В кожному конкретному випадку відповідь, чи мав місце випадок, може дати експертиза.

З виною, як з обов'язковою підставою для кримінальної відповідальності, тісно пов'язана проблема лікарської (медичної) помилки, а відтак її кримінально-правова оцінка і караність.

Традиційне для медичної громадськості розуміння, що медична помилка – випадковий збіг обставин або наслідок недосконалості медичної науки та техніки. Власне, лікарі вважають, що медична помилка, як вони її розуміють, відповідальності не викликає ні дисциплінарної, ні адміністративної, ні кримінальної, оскільки є добросовісною помилкою, жодним чином не пов'язаною з халатністю, професійною недбалістю й тим більше умислом. Це ті помилки, які трапляються через те, що професійні можливості завжди є обмеженими досягнутим рівнем розвитку медичної науки й клінічної практики. До причин лікарських помилок відносять стан розвитку медичних знань, імовірність нетипового протікання хвороби в певного пацієнта, викликану особливостями його організму та ін. Сюди можна додати і те, що постійно з'являються нові захворювання, а відомі, проте які рідко зустрічаються на практиці, теж можуть становити собою серйозну діагностичну проблему. Можливі й змішані захворювання, які важко розпізнати й лікувати.

Енциклопедія, проте, лікарську помилку визначає як хибні висновки і дії лікаря при встановленні діагнозу захворювання, визначенні тактики і методики лікування.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що єдиного трактування лікарської помилки немає ні серед медичних працівників, ні серед юристів. А, враховуючи, що законодавство України не містить такого поняття, просто лише посилення лікарів на медичну помилку, як на обставину, що виключає злочинність діяння, є передчасним і може зашкодити в подальшому при розгляді кримінальної справи для доказування вини працівника.

На нашу думку, не слід вдаватися в обґрунтування наслідків помилки, а слід чітко зосередитися на аналізі і встановленні конкретної форми вини працівника як щодо діяння так і до наслідків, до яких вони призвели. Безапеляційне посилення на лікарську помилку, як це часто буває на практиці, за умов відсутності єдиного та чіткого трактування цього поняття є безпідставним.

Питання кваліфікації лікарської помилки є дуже важливим, оскільки від цього залежить вирішення питання про настання чи ненастання відповідальності медичного працівника. Уся складність питання полягає в тому, що визначити співвідношення лікарських помилок, правопорушень і нещасних випадків надзвичайно складно, оскільки відсутні єдині погоджені критерії кожної з цих категорій. При судовому провадженні, під час якого з'ясується наявність вини медичного працівника, для встановлення обставин звичайно залучають медичних експертів. Проте експерти – це ті ж лікарі, які задають відповідь на питання, наскільки порядок і характер

проведеного лікування відповідав нормам медичної професії. Як свідчить практика, лікарі не завжди один проти одного можуть робити негативні висновки, якщо обставини це допускають. А відсутність затверджених чітких стандартів надання медичної допомоги дозволяє маніпулювати медичною термінологією, засобами й процедурами відповідно до конкретної ситуації.

З іншої сторони, позбавити лікаря права на помилку й притягати його до кримінальної відповідальності щоразу, коли він не зміг безпомилково визначити захворювання й безпомилково лікувати його, означає зупинення розвитку медичної науки. Адже саме професійна ініціатива в складних і нетипових ситуаціях дозволяє досягти ефективного результату. У медичній практиці класичне протікання хвороби зустрічається в незначній кількості пацієнтів, а конкретні прояви ставлять перед лікарем щоразу складні задачі. І лише високий рівень професійності дозволяє вирішувати ці завдання. А тому, здається, питання правової кваліфікації лікарської помилки й надалі залишатиметься предметом дискусій серед юристів та медиків.

Об'єктивна сторона злочину.

При виявленні злочину ми насамперед стикаємося з його об'єктивними ознаками: конкретним актом поведінки особи, який здійснюється у певній об'єктивній обстановці.

Об'єктивна сторона злочину – це зовнішнє вираження злочину, що характеризується суспільно небезпечним діянням (дією чи бездіяльністю), суспільно небезпечними наслідками, причинним зв'язком між цим діянням і наслідками та іншими обставинами (місце, час, спосіб, засоби тощо).

Усі ознаки об'єктивної сторони злочину з погляду їх описування (закріплення) у диспозиціях статей Особливої частини КК України можна поділити на дві групи: обов'язкові (необхідні) і факультативні.

До обов'язкових ознак належить діяння у формі дії або бездіяльності. Без діяння, інакше кажучи – без конкретного акту людини, не може бути вчинений жоден злочин.

Дією є активна поведінка (вчинок) особи, в якій зовні виражена її воля і яка спрямована на спричинення певних негативних наслідків. Бездіяльність є пасивною поведінкою, в якій так само виражена зовні воля людини і яка спрямована на спричинення певних негативних наслідків. Крім того, обов'язковою ознакою бездіяльності є наявність спеціального обов'язку і реальної можливості його виконати, тобто запобігти відповідним негативним наслідкам.

Діяння завжди або безпосередньо вказується в диспозиції статті Особливої частини КК, або однозначно впливає з її змісту і, таким чином, виступає обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу злочину. Тому встановлення ознак такого діяння (дії чи бездіяльності) є обов'язковим у кожній кримінальній справі.

До факультативних ознак об'єктивної сторони складу злочину можуть належати: суспільно небезпечні наслідки, причинний зв'язок між діянням і наслідками, місце, час, обстановка, спосіб і засоби вчинення злочину. Ці ознаки фактично притаманні злочину як явищу реальної дійсності, проте не завжди вказуються в законі. Однак, якщо суспільно небезпечні наслідки чи інші ознаки прямо прописані у диспозиції статті Особливої частини КК України або однозначно впливають з її змісту, то вони набувають значення обов'язкових ознак об'єктивної сторони складу злочину, і їх встановлення в такому випадку є обов'язковим.

Так, при невиконанні чи неналежному виконанні медичним чи фармацевтичним працівником своїх професійних обов'язків

(стаття 140 КК України) кримінальна відповідальність настає лише у випадку спричинення тяжких наслідків для хворого. Тяжкість цих наслідків є оціночною категорією і встановлюється в кожному конкретному випадку окремо. Настання тяжких наслідків передбачено, наприклад, для незаконної лікувальної діяльності (стаття 138 КК України), порушення прав пацієнта (стаття 141 КК України) та інших.

При ненаданні допомоги хворому, передбаченої частиною 1 статті 139 КК України, потрібно довести лише той факт, що медичному працівнику завідомо було відомо, що ненадання такої допомоги може лише мати тяжкі наслідки для хворого. Проте, якщо такі вже настали – злочин кваліфікується за частиною другої даної статті.

У випадку зазначення в диспозиції статті КК України настання небезпечного наслідку, а це, як правило, стосується більшості «медичних злочинів», обов'язковому встановленню та доказуванню підлягає наявність причинно-наслідкового зв'язку між діями особи та цим наслідком. Наявність такого зв'язку відіграє надзвичайно важливу роль саме під час заподіяння шкоди здоров'ю чи життю пацієнта під час лікування чи надання іншої медичної допомоги.

Злочини в сфері здійсненні професійної медичної (фармацевтичної) діяльності.

Кримінальним кодексом України передбачені наступні злочини, що можуть бути вчинені в сфері здійснення професійної медичної (фармацевтичної) діяльності:

■ **Неналежне виконання професійних обов'язків, що спричинило зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби** (стаття 131 КК України) – *неналежне виконання медичним, фармацевтичним або іншим працівником своїх професійних обов'язків внаслідок недбалого чи несумлінного ставлення до них, що спричинило зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини (карається обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років).*

Кваліфікуючою ознакою цього злочину (за наявності якої передбачено більш сувору відповідальність) є вчинення вказаного діяння, якщо воно спричинило зараження двох чи більше осіб (карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років).

■ **Розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби** (стаття 132 КК України) – *розголошення службовою особою лікувального закладу, допоміжним працівником, який самостійно здобув інформацію, або медичним працівником відомостей про проведення медичного огляду особи на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини, або захворювання на синдром набутого імунодефіциту (СНІД) та його результатів, що стали їм відомі у зв'язку з виконанням службових або професійних обов'язків (карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого).*

■ **Незаконне проведення абортів** (стаття 134 КК України) – проведення абортів особою, яка не має спеціальної медичної освіти (карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до двох років).

Кваліфікуючою ознакою цього злочину є незаконне проведення абортів, якщо воно спричинило тривалий розлад здоров'я, безплідність або смерть потерпілої (карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого).

■ **Залишення в небезпеці** (стаття 135 КК України) – завідомо залишення без допомоги особи, яка перебуває в небезпечному для життя стані і позбавлена можливості вжити заходів до самозбереження через малолітство, старість, хворобу або внаслідок іншого безпорадного стану, якщо той, хто залишив без допомоги, зобов'язаний був піклуватися про цю особу і мав змогу надати їй допомогу, а також у разі, коли він сам поставив потерпілого в небезпечний для життя стан (карається обмеженням волі на строк до двох років або позбавленням волі на той самий строк)

Кваліфікуючими видами цього злочину є:
вчинення вищевказаних дій матір'ю стосовно новонародженої дитини, якщо матір не перебувала в обумовленому пологами стані (караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк;
вчинення вищевказаних дій, якщо вони спричинили смерть особи або інші тяжкі наслідки (караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років).

■ **Неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей** (стаття 137 КК України) – невиконання або неналежне виконання професійних чи службових обов'язків щодо охорони життя та здоров'я неповнолітніх внаслідок недбалого або несумлінного до них ставлення, якщо це спричинило істотну шкоду здоров'ю потерпілого (карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років)

Кваліфікуючою ознакою є спричинення вищевказаними діями смерті неповнолітнього або інших тяжких наслідків (караються обмеженням волі на строк до чотирьох років або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого).

■ **Незаконна лікувальна діяльність** (стаття 138 КК України) – заняття лікувальною діяльністю без спеціального дозволу, здійснюване особою, яка не має належної медичної освіти, якщо це спричинило тяжкі наслідки для хворого (карається виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років).

■ **Ненадання допомоги хворому медичним працівником** (стаття 139 КК України) – ненадання без поважних причин допомоги хворому медичним працівником, який зобов'язаний, згідно з установленими правилами, надати таку допомогу, якщо йому завідомо відомо, що це може мати тяжкі наслідки для хворого (карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням

права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або виправними роботами на строк до двох років).

Те саме діяння, якщо воно спричинило смерть хворого або інші тяжкі наслідки карається обмеженням волі на строк до чотирьох років або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

■ **Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником** (стаття 140 КК України) – невиконання чи неналежне виконання медичним або фармацевтичним працівником своїх професійних обов'язків внаслідок недбалого чи несумлінного до них ставлення, якщо це спричинило тяжкі наслідки для хворого (карається позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк).

Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки неповнолітньому карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

■ **Порушення прав пацієнта** (стаття 141 КК України) – проведення клінічних випробувань лікарських засобів без письмової згоди пацієнта або його законного представника, або стосовно неповнолітнього чи недієздатного, якщо ці дії спричинили смерть або інші тяжкі наслідки (карається обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк).

■ **Незаконне проведення дослідів над людиною** (стаття 142 КК України) – незаконне проведення медико-біологічних, психологічних або інших дослідів над людиною, якщо це створювало небезпеку для її життя чи здоров'я (карається штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років).

Кваліфікуючою ознакою є вчинення цих дій щодо неповнолітнього, двох або більше осіб, шляхом примушування або обману, а так само якщо вони спричинили тривалий розлад здоров'я потерпілого (караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого).

■ **Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини** (стаття 143 КК України) – порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини (карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого).

Кваліфікуючими видами є:
вилучення у людини шляхом примушування або обману її органів або тканин з метою їх трансплантації (карається обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років);

вчинення цих дій щодо особи, яка перебувала в безпорадному стані або в матеріальній чи іншій залежності від винного (караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого);

незаконна торгівля органами або тканинами людини (карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк);

вчинення вищевказаних дій за попередньою змовою групою осіб, або участь у транснаціональних організаціях, які займаються такою діяльністю (караються позбавленням волі на строк від п'яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади і займатися певною діяльністю на строк до трьох років).

■ **Насильницьке донорство** (стаття 144 КК України) – насильницьке або шляхом обману вилучення крові у людини з метою використання її як донора (карається позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до двох років, з штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян чи без такого).

Вчинення зазначених дій щодо неповнолітнього або особи, яка перебувала в безпорадному стані чи в матеріальній залежності від винного караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Вчинення цих дій за попередньою змовою групою осіб або з метою продажу караються позбавленням волі на строк до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

■ **Незаконне розголошення лікарської таємниці** (стаття 145 КК України) – умисне розголошення лікарської таємниці особою, якій вона стала відома у зв'язку з виконанням професійних чи службових обов'язків, якщо таке діяння спричинило тяжкі наслідки (карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або виправними роботами на строк до двох років).

■ **Порушення права на безоплатну медичну допомогу** (стаття 184 КК України) – незаконна вимога оплати за надання медичної допомоги в державних чи комунальних закладах охорони здоров'я (карається штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців).

Незаконне скорочення мережі державних і комунальних закладів охорони здоров'я карається штрафом до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років.

■ **Незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин** (стаття 319 КК України) – незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах (карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста шістдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох

років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Та сама дія, вчинена повторно карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

■ **Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів** (стаття 320 КК України) – порушення встановлених правил посіву або вирощування снотворного маку чи конопель, а також порушення правил виробництва, виготовлення, зберігання, обліку, відпуску, розподілу, торгівлі, перевезення, пересилання чи використання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, призначених для виробництва чи виготовлення цих засобів чи речовин (караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років).

Ті самі дії, вчинені повторно, або якщо вони спричинили нестачу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів у великих розмірах, або призвели до викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовою особою своїм службовим становищем караються штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

■ **Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів** (стаття 321 КК України) – незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту, збут отруйних або сильнодіючих речовин, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, а також здійснення таких дій щодо обладнання, призначеного для виробництва чи виготовлення отруйних або сильнодіючих речовин, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, вчинені без спеціального на те дозволу (караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до трьох років).

Порушення встановлених правил виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, відпуску, обліку, перевезення, пересилання отруйних чи сильнодіючих речовин, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів карається штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до трьох років.

Кваліфікуючим видом злочину є вчинення цих дій повторно, за попередньою змовою групою осіб, або якщо предметом таких дій були отруйні чи сильнодіючі речовини, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби у великих розмірах (караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років), вчинених дій організованою групою, або якщо предметом таких дій були отруйні чи сильнодіючі речовини, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби в особливо великих розмірах (караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років).

Якщо особа добровільно здала отруйні чи сильнодіючі речовини, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби та вказала джерело їх придбання або сприяла розкриттю злочинів, пов'язаних з їх незаконним обігом, вона звільняється від кримінальної відповідальності за незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання отруйних чи сильнодіючих речовин, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, а також за вчинення таких дій без спеціального на те дозволу (частина перша цієї статті) щодо обладнання, призначеного для виробництва чи виготовлення отруйних чи сильнодіючих речовин, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.

Погодьтеся, доволі широкий перелік.

Окремо хотів би коротко зупинитися на такій актуальній темі, як незаконне отримання медичними працівниками винагороди. Дуже часто, особливо в засобах масової інформації, це трактується як **одержання хабара** (стаття 368 КК України) – **одержання службовою особою в будь-якому вигляді хабара за виконання чи невиконання в інтересах того, хто дає хабара, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища (карається штрафом від семисот п'ятдесяти до однієї тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років)**. Проте, службові злочини, до яких він відноситься, стосуються виключно посадових осіб і в цілому не є характерними для професійної медичної діяльності. Медичний працівник може нести відповідальність за такі злочини лише у випадку постійного чи тимчасово виконання організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, тобто при виконанні функцій, якими вправі вливати на виникнення, зміну чи припинення прав і обов'язків для інших людей. Якщо говорити про звичайного лікаря, то це може стосуватися випадків видачі листка з тимчасової непрацездатності, медичних довідок, медичних висновків, рецепта на отримання наркотичних засобів, сертифіката про проходження профілактичного наркологічного огляду і т.д.

Проте, все ж таки кримінальна відповідальність в цьому плані передбачена і для медичних працівників. Зокрема, статтею 354 КК України передбачено **одержання незаконної винагороди працівником державного підприємства, установи чи організації** – **незаконне одержання шляхом вимагання працівником державного підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, в будь-якому вигляді матеріальних благ або вигід майнового характеру у значному розмірі за виконання чи невиконання будь-яких дій з використанням становища, яке він займає на підприємстві, в установі чи організації (карається штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років)**. **Значним розміром є перевищення в два і більше разів неоподатковуваний мінімум доходів громадян, тобто 34 грн.**

Як бачимо, з об'єктивної сторони даний злочин характеризується не просто одержанням винагороди, а повинно мати місце вимагання зі сторони працівника. Причому, сам факт вимоги може характеризуватися як певною активною поведінкою лікаря, так і пасивною, наприклад: невиконанням своїх обов'язків з надання медичної допомоги, постійне відкладення проведення обстеження чи процедур тощо.

Даний злочин слід відмежовувати від незаконної вимоги оплати за надання медичної допомоги в державних чи комунальних закладах охорони здоров'я, передбаченого частиною 1 статті 184 КК України.

Ці діяння відрізняються між собою за двома основними моментами. По-перше, за суб'єктом злочину. Відповідальність за злочин, передбачений ч. 1 ст. 184, може нести працівник державного та комунального закладу охорони здоров'я, незалежно від того чиє він службовою особою. Суб'єктом злочину, передбаченого ст. 354, може бути лише працівник державного підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою. По-друге, при вчиненні діяння, відповідальність за яке встановлена ч. 1 ст. 184, винний незаконно вимагає внесення відповідної оплати в користь закладу охорони здоров'я, в якому він працює, а при вчиненні діяння, передбаченого ст. 354, він вимагає незаконної винагороди для себе особисто.

Порушення права на безоплатну медичну допомогу межує із поширеною практикою благодійних внесків. Вимога сплатити благодійну допомогу в користь закладу при певних обставинах і умовах може трактуватися злочином, що передбачений ч. 1 ст. 184 КК України.

Особливості встановлення злочинного характеру діяння в сфері професійної медичної діяльності.

Дуже часто серед громадськості можна почути думку, що лікарям усе сходить з рук і притягти їх до відповідальності майже неможливо. Пояснюють це тим, що лікарі покривають один одного через професійну солідарність, а самостійно визнавати себе некомпетентним і зізнаватися у допущених помилках, звичайно, що ніхто не буде.

Справа в тому, що на практиці можуть виникати труднощі щодо встановлення складу злочинів, пов'язаних із здійсненням професійної медичної діяльності, особливо таких його елементів, як вина та причинно-наслідковий зв'язок між наслідком та дією чи бездіяльністю лікаря.

Мають місце і особливості щодо самих доказів. Звичайно, такими є історія хвороби, виписки з медичної картки, випсані рецепти, інша медична документація, покази свідків. Проте їх недостатньо.

Причинно-наслідковий зв'язок "дія лікаря – погіршення стану здоров'я пацієнта" може бути встановлений експертними висновками, зробленими за результатами аналізу лікування та медичної документації. Жоден юрист, слідчий чи суддя не може дати відповідь на вищенаведене питання, а отже і щодо наявності підстав для кримінальної відповідальності.

У зв'язку з цим, ключове значення для встановлення злочину та притягнення особи до кримінальної відповідальності відводиться судово-медичній експертизі, яка досліджує на підставі спеціальних знань матеріальні об'єкти, що містять інформацію про обставини справи, яка перебуває в провадженні органів дізнання, слідчого, прокурора чи суду.

Судово-медична експертиза виконується відповідними Бюро судово-медичної експертизи згідно Закону України "Про судову експертизу" та Інструкції про проведення судово-медичної експертизи, затвердженої наказом МОЗ України №6 від 17.01.95р. Причому, законом прямо визначено, що судово-медичні та судово-психіатричні експертизи можуть проводитися виключно державними спеціалізованими установами.

Крім того, наказом МОЗ України № 189 від 26.03.2009р. «Про порядок контролю та управління якістю медичної допомоги» передбачено здійснення лікувально-консультативними комісіями, клініко-патологоанатомічними конференціями, лікарями (самоконтроль) та керівництвом ЗОЗ постійного

внутрішнього контролю якості медичної допомоги шляхом її експертизи на відповідність державним вимогам стандартів, нормативів та клінічних протоколів.

Визначальну роль у здійсненні вказаного контролю якості медичної допомоги відводиться клініко-експертним комісіям (КЕК) МОЗ України, управлінню охорони здоров'я обласних державних адміністрацій та управлінню (відділів) міських та районних органів місцевого самоврядування.

Контролю якості медичної допомоги обов'язково підлягають летальні випадки; випадки ускладнень; випадки первинного виходу на інвалідність осіб працездатного віку; випадки повторної госпіталізації з приводу того самого захворювання протягом року; випадки захворювань з подовженими чи укороченими термінами лікування (чи тимчасової непрацездатності); випадки з розбіжністю діагнозів; випадки, що супроводжувалися скаргами пацієнтів чи їх родичів. Інші ситуації підлягають експертній оцінці за рішенням органів охорони здоров'я.

У випадку виявлення порушень за результатами роботи КЕК має право звертатися із відповідним поданням в органи прокуратури. У таких випадках експертна оцінка КЕКу має важливе значення щодо встановлення вини медичного працівника та причинно-наслідкового зв'язку, а відтак в більшості випадків є основним доказом для порушення кримінальної справи.

Труднощі у доказуванні факту неналежного лікування пов'язані також і з відсутністю чіткого нормативно-правового регулювання стандартів надання медичної допомоги, зокрема визначення конкретної лінії поведінки при всіх можливих станах хворого та обставинах. Крім того, завжди потрібно довести, що лікар повинен був діяти саме так, а не інакше, а також той факт, що він ознайомлений із відповідними нормативними вимогами.

При цьому слід звернути увагу, що конституційне положення, що незнання законів не звільняє від відповідальності, не стосується підзаконних нормативних актів, тобто постанов КМ України, наказів Міністерства охорони здоров'я України і т.д. Для встановлення підстав для притягнення медичного працівника до кримінальної відповідальності це має важливе значення, хоча в протилежному випадку виникає і питання щодо професійної придатності лікаря та можливості виконання ним своїх функціональних обов'язків.

Обставини, що виключають злочинність діяння. Звільнення від кримінальної відповідальності.

Враховуючи об'єктивний характер медичної діяльності, пов'язаний із людським організмом, непередбачуваним протіканням хвороби, особливостями форм та методів лікування, можуть виникати обставини, коли формально в діях лікаря є ознаки злочину, проте при певних умовах злочинність діяння виключається.

Відповідно до статті 42 КК України не є злочином діяння, яке хоч і заподіяло шкоду правоохоронюваним інтересам, проте було вчинене в умовах виправданого ризику для досягнення значної суспільної корисної мети. Під час операцій лікарі часто зустрічається і з випадками ризику, які пов'язані із заподіянням шкоди здоров'ю з метою збереження пацієнту життя. Як правило, така ситуація завжди має місце при застосуванні нового методу лікування при намаганні врятувати хворого і т.д.

Ризик визнається виправданим, якщо мету, що була поставлена, наприклад спасіння життя людини, не можна було досягти в даній обстановці дією (бездіяльністю), не поєднуючи з ризиком, і особа, яка допустила такий ризик, обґрунтовано

розраховувала, що вжиті нею заходи є достатніми для відвернення шкоди. При цьому, ризик не визнається виправданим, якщо він завідомо створював загрозу для життя інших людей або загрозу екологічної катастрофи чи інших надзвичайних подій.

Діяння в ситуації виправданого ризику межує із крайньою необхідністю. Так, відповідно до статті 39 Кримінального кодексу України не є злочином також заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам у стані крайньої необхідності, тобто для усунення небезпеки, що безпосередньо загрожує особі чи охоронюваним законом правам цієї людини або інших осіб, а також суспільним інтересам чи інтересам держави, якщо ця небезпека в даній обстановці не можна було усунути іншими засобами і якщо при цьому не було допущено перевищення меж крайньої необхідності. Перевищенням меж крайньої необхідності є умисне заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам, якщо така шкода є більш значною, ніж відвернена шкода. Особа не підлягає кримінальній відповідальності за перевищення меж крайньої необхідності, якщо внаслідок сильного душевного хвилювання, викликаного небезпекою, що загрожувала, вона не могла оцінити відповідність заподіяної шкоди цій небезпеці.

Залежно від ступеня тяжкості виділяють злочини невеликої тяжкості (за який передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років, або інше, більш м'яке покарання), середньої тяжкості (передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк не більше п'яти років), тяжкі (не більше десяти років) та особливо тяжкі (понад десять років).

Практично усі злочини в сфері професійної медичної діяльності відносяться до невеликої чи середньої тяжкості, що на практиці має важливе значення при вирішенні питання про звільнення від кримінальної відповідальності чи звільнення від відбуття покарання.

Так, особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона після вчинення злочину щиро покаялася, активно сприяла розкриттю злочину і повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду (стаття 45 КК України).

Особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона примирилася з потерпілим та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду (стаття 46 КК України).

Особа, яка вперше вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості та щиро покаялася, може бути звільнена від кримінальної відповідальності з передачею її на поруки колективу підприємства, установи чи організації за їхнім клопотанням за умови, що вона протягом року з дня передачі її на поруки виправдає довіру колективу, не ухилитиметься від заходів виховного характеру та не порушуватиме громадського порядку (стаття 47 КК України).

Особу, яка вперше вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості, може бути звільнено від кримінальної відповідальності, якщо буде визнано, що на час розслідування або розгляду справи в суді внаслідок зміни обстановки вчинене нею діяння втратило суспільну небезпечність або ця особа перестала бути суспільно небезпечною (стаття 48 КК України).

Таким чином, у випадку вчинення злочину при певних обставинах та умовах, передбачених Кримінальним кодексом України, медичний працівник може бути звільнений від кримінальної відповідальності або ж звільнений від відбування покарання з випробуванням.